

ACHÁDEGOS NUMISMÁTICOS NA FORTALEZA DE A ROCHA FORTE (SANTIAGO DE COMPOSTELA)*

Por Goretti GONZÁLEZ VILA

Departamento de Historia I
Universidade de Santiago de Compostela

Abstract: this article is a study about the medieval coins found in the fortress of Rocha Forte (XIII-XV), a medieval fortress of Santiago de Compostela (Galicia). A total of 36 medieval coins that concern the kingdom of Castile & Leon and the kingdom of Portugal. A study about dinastic, ruler and mints of different kings like: Alfonso X, Alfonso XI, Sancho IV, Henry II and Henry III, John I and John II, Ferdinand IV, Alfonso V and John I of Portugal, reigns since 1252 to 1481 and that represent the definitive unification of Castile & Leon. About this coins, their nominations are: óbolos de vellón, cornados, dineros novenes, dineros, cruzados, ceití and a real white. They are included all the photographs of the pieces.

Keyword: medieval coins, feudal coins, numismatics, mints, fortress Rocha Forte, Middle Age, medieval coins of the kingdom of Castile and Leon, medieval castle, medieval fortress.

I. INTRODUCCIÓN

No presente artigo¹ damos a coñecer os numismas exhumados na Fortaleza da Rocha Forte, ubicada na parroquia de Conxo en Santiago de Compostela, atopados nas campañas arqueolóxicas levadas a cabo en dita Fortaleza desde o 2002 e até o 2005.

* Este traballo foi realizado dentro do proxecto de investigación «Estudio histórico arqueológico da Fortaleza da Rocha Forte» dirixido polos profesores Raquel Casal e Fernando Acuña.

¹ Agradezo inestimablemente a axuda prestada por Raquel Casal e Antonio Roma Valdés, polas apreciacións e orientacións dadas á hora de realizar este estudio.

Debido á importancia do numerario exhumado, tanto desde un punto de vista cualitativo como cuantitativo, cremos necesaria a labor de dar a coñecer, un conxunto de numismas que, a priori, complementan e amplían o estudo do material arqueolóxico medieval atopado en Galicia, e por ende, no eido da numismática medieval galega.

A análise tipolóxica e cronolóxica realizada a estes numismas, como material arqueolóxico en sí, corroboran como veremos nas conclusóns finais, a información que nos aporta a documentación escrita existente até o momento acerca das posibles cronoloxías de ocupación para dita fortaleza. Estes achádegos veñen a corroborar o feito de que a fortaleza estivo ocupada alomenos durante algo mais de dous séculos, feito este, que apoian os textos documentais existentes e que falan do 1255 como a primeira data coñecida para a ocupación do castelo, así como aqueles relacionados co pleito Tabera-Fonseca que nos dan mostra do fin da existencia da Fortaleza tralo asedio da segunda revolta irmandiña (1467-69).

As campañas arqueolóxicas levadas a cabo até o momento, referencian a aparición dunha cantidade importantísima de material arqueolóxico de diversa tipoloxía², onde as moedas xogan un papel importante como referente cronolóxico tanto en contextos estratigráficos (aínda que a Rocha amosa aspectos moi particulares neste eido) como en contextos materiais, permitindo a relación espacial e cronolóxica-comparativa entre materiais de diversa índole como por exemplo o material cerámico³.

Fronte á importancia deste conxunto de numismas, partiremos dunha análise centrada básicamente non só nun punto de vista ergolóxico dando a coñecer os aspectos más característicos de cada moeda, senón tamén, para extrapolar conclusiones xenéricas que, sen dúbida, servirán para dar a coñecer tanto a variedade tipolóxica atopada como a cronoloxía que esta comprende.

Estamos fronte a un conxunto de 46 numismas dos cales, 36 son catalogables dentro do noso estudo, por seren pezas ben conservadas, identificables e datables. Os dez numismas restantes, por atoparse en avanzado estado de oxidación, son ilexibles e inidentificables atópandose altamente fragmentados.

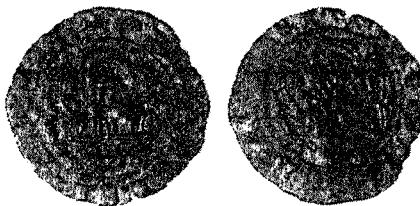
Realízase un catálogo e inventariado dos 36 numismas, reflexando tanto as características particulares de cada peza, como unha serie de conclusóns finais que nos evidencian os contextos globais e xerais deste conxunto de numismas.

² CASAL et alii; (2004), CASAL et alii; (2005).

³ MARTÍNEZ CASAL, J.R.; (2006).

II. CATÁLOGO DE PEZAS

Nº peza/01

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2002

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +ENRICVS : DEI : GRACIA : REX :

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: +ENRICVS : DEI : GRAC[...]EX

Ceca: Ilexible (marca sobre liñas lobulares inferiores)

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 23 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,19 grs.

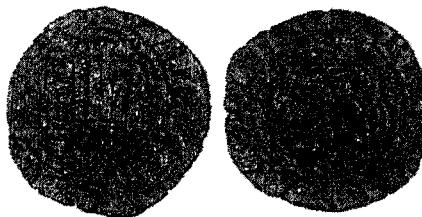
Posición cuños: 12/6

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Boa.

Observacións: repintada, tipos e lendas lixeiramente movidos.

Nº peza/02

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2010

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]RICVS : REX : C[...]

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: +ENRICVS : REX : LEGIONIS

Ceca: S (Sevilla). Marca disposta baixo o castelo e dentro de gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 25 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,84 grs.

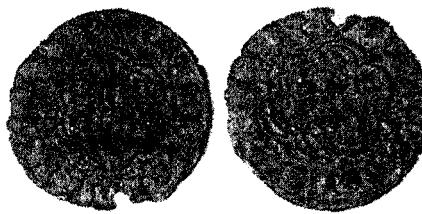
Posición cuños: 12/9

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: repintada, tipos e lendas dobrados e movidos.

Nº peza/03

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2004

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +ENRICVS : DEI : GRACI [...]X

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]ENRÍCVS : DEI : GRACIA : REX

Ceca: Ilexible

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,59 grs.

Posición cuños: 12/6

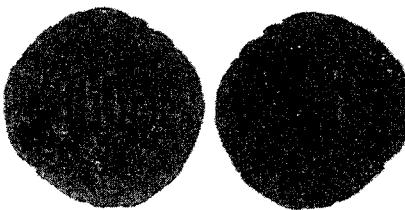
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Ningunha.

González Vila, G.

Nº peza/04

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2011

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III (1390-1406)*

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +ENRICVS : REX : CASTE

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: +ENRICVS : REX : [...]ON

Ceca: S (Sevilla). Marca disposta sobre liñas lobulares inferiores.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,60 grs.

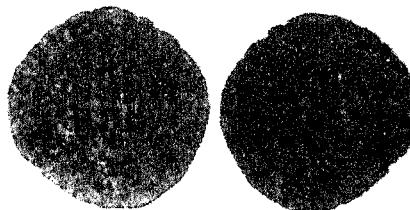
Posición cuños: 12/63

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Boa.

Observacións: Amosa lixeiro aconcavamento.

Nº peza/05

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2006

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +E[...]VS : RE[...]CASTEL

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: +ENRI[...]X : [...]

Ceca: S (Sevilla). Marca disposta debaixo do castelo e dentro de gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,77 grs.

Posición cuños: 12/12

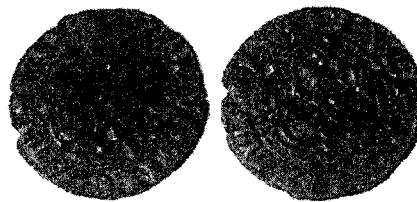
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: rodada.

González Vila, G.

Nº peza/06

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2009

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: Blanca de vellón de Enrique III (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +[...]NRICVS : DEI : GRACIA : REX

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: +ENRI[...]S : DEI : GRACIA : REX :

Ceca: T (Tolletum). Marca disposta debaixo do castelo e sobre gráfila lobular. A parte inferior da marca amósase desgastada.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,41 grs.

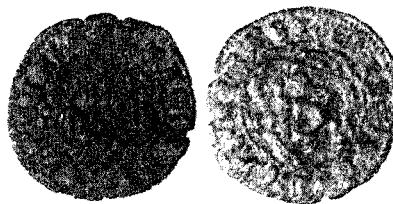
Posición cuños: 12/6

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Desgastada.

Nº peza/07

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2001

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III (1390-1406)*

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: + ENRICVS : DEI : GRACIA : R

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: + ENRICVS : DEI : GRACIA : REX

Ceca: T (Tolletum). Marca disposta debaixo do castelo e dentro de gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 25 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,95 grs.

Posición cuños: 12/3

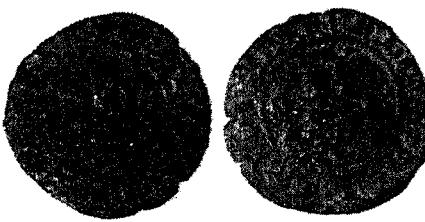
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Boa.

Observacións: Ningunha.

González Vila, G.

Nº peza/08

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2012

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: + ENRICVS : DEI : GRACIA :

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: + ENRICVS : DEI : GRAC[...]

Ceca: símbolo do **cunco** (Cuenca). Marca disposta debaixo do castelo e dentro de gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,77 grs.

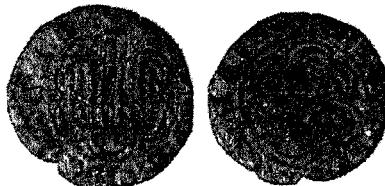
Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: moi boa.

Observaciós: ningunha.

Nº peza/09

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2008

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III (1390-1406)*

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis puntos. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]VS : REX : CAS :

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con catro roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]R[...] : GRACI[...]

Ceca: Símbolo da **venera/vieira** (Coruña). Marca disposta debaixo do castelo e dentro da gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 23 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 2,21 grs.

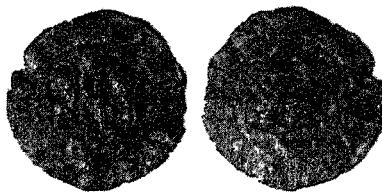
Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Ningunha.

Nº peza/10

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2005

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]NRI[...]VS : DEI

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis cruces. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]CVS : [...]GRACI[...]

Ceca: Símbolo dun **cunco** (Cuenca). Marca disposta debaixo do castelo e dentro da gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 22 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,99 grs.

Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Desgastada.

Nº peza/11

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2003

Sigla: RF-03/BV

Zona: contextos da sondaxe realizada na zona exterior da muralla da fortaleza, entorno ao tirante oeste.

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]CV[...]

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]LE[...]

Ceca: Ilexible.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,59 grs.

Posición cuños: 12/?

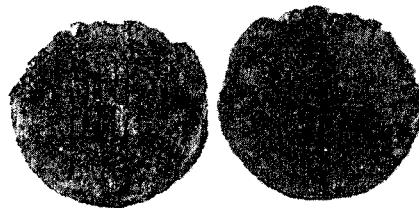
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Mala.

Observacións: seccionada á metade. Amosa burato circular central realizado para reducir o seu valor (devaluación metálica).

González Vila, G.

Nº peza/12

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/457/2185

Sector: 35

U.E.: 457

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III (1390-1406)*

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]:REX : CA[...]

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: + ENR[...]X : [...]EG[...]S

Ceca: B (Burgos). Marca disposta debaixo do castelo e sobre gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 25 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,44 grs.

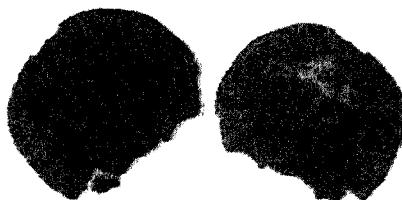
Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Desgastada. Lixeiramente fracturada pola lenda.

Nº peza/13

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/457/2184

Sector: 35

U.E.: 457

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis roeles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +[...]NRI[...]EX : CASTE

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]NRI[...]EGIO :

Ceca: Ilexible.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 25 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,31 grs.

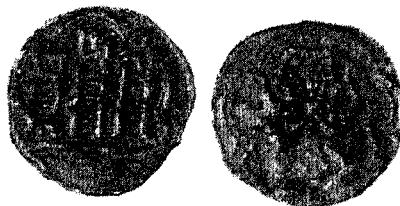
Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Moi mala.

Observacións: Desgastada. Fractura lateral en canto alcanzando gráfila lobular.

Nº peza/14

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2298

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Branca recortada de Enrique III* (1390-1406)

Anverso/tipo: castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular de seis lóbulos con seis roeles.

Lenda anverso: anepígrafa (recortada)

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular de seis lóbulos con seis roeles.

Lenda reverso: anepígrafa (recortada)

Ceca: T (Tolletum). Marca disposta debaixo do castelo e dentro de gráfila lobular.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 15 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,61 grs.

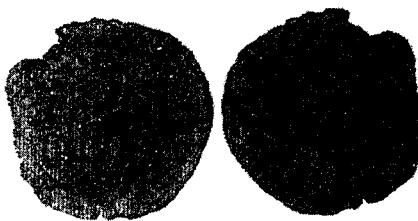
Posición cuños: 12/9

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Boa.

Observacións: É a primeira peza destas características que se documenta arqueolóxicamente. Só se sabe da súa existencia por referencias en coleccións privadas. Para autores como A. Burgos, este tipo de moedas pertencerían a Fernando IV, identificadas como diñeiro, seguindo as teses aportadas por autores tan relevantes na materia como Aloïss Heiss. Estudos actuais aportan hipóteses diferentes, como as que se centran no estudo dos tipos, idénticos as brancas de vellón de Enrique III, ou Xoán II dependendo dos autores. O que sí é evidente e que, tanto para uns como para outros autores, descoñécese o porqué destas moedas recortadas pola gráfila, permitindo tan só, a pervivencia dos tipos, pois a obtención do metal, de escaso valor, non parecería unha hipótese viable.

Nº peza/15

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/457/2186

Sector: 35

U.E.: 457

Tipoloxía: *Blanca de vellón de Xoán II* (1406-1454)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: Ilexible.

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila lobular doble de seis lóbulos con seis puntos/royles. Todo elo dentro dunha segunda gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]IOH[...]A:[...]

Ceca: Ilexible.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 24 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,45 grs.

Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

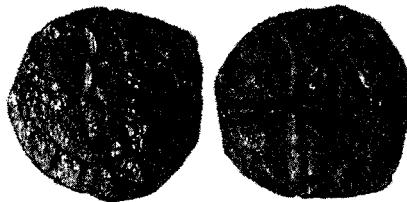
Equivalencia: tres brancas desta época solían equivaler a 2 brancas de épocas anteriores.

Conservación: Mala.

Observacións: Desgastada. Fragmentada pola lenda. Amosa cor roxizo no reverso, propio da oxidación do cobre (Cu).

González Vila, G.

Nº peza/16

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2294

Sector: 27/37

U.E.: 502

Tipoloxía: *Cruzado de Enrique II*⁴ (1368-1379)

Anverso/tipo: busto do monarca Enrique II coroad o cara á esquerda, con marcas identificativas específicas (tipo de coroa e marca de verruga en meixela). Todo ello dentro de grafila circular de puntos continuos.

Lenda anverso: parte ausente e parte ilexible.

Reverso/tipo: cruz latina rompendo grafila circular de puntos continuos na súa parte inferior, na cal se inclúe, deixando así un campo en forma de catro cuartelados nos que se inclúen catro letras individualmente e dispostas cada unha delas nun cuartelado: **E N R I**.

Lenda reverso: observase parcialmente ao lado do segundo cuartelado:
[...]ENR[...]

Ceca: Vieira, sita diante do busto do monarca (nariz). Caracterízase por ser unha marca de maior tamaño que o habitual para este tipo de cruzados, mostrando profundas estrías radiais orientadas en sentido horizontal.

Emisión: 1369-1373.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 20 mm. (diámetro máximo)

Espesor: 1 mm.

Peso: 1,46 grs.

Posición cuños: 12/6

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Equivalencia: 1 maravedí. Despois das Cortes de Toro de 1371=2 cornados (3 diñeiro e 2 meajas).

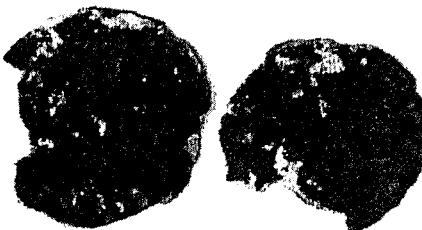
⁴ ROMA VALDÉS, A. (2000); ROMA VALDÉS, A.; GONZÁLEZ VILA, G. (2006).

Conservación: Boa.

Observacións: exemplar de escaso achádego arqueolóxico.

Nº peza/17

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2005

Sigla: RF-05/217/2648

Sector: 22

U.E.: 217

Tipoloxía: *Cornado de Enrique II⁵* (1368-1379)

Anverso/tipo: Busto coronado de Enrique II de frente dentro de gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]N[...]E[...].

Reverso/tipo: Castelo de tres torres dentro de gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: [...]IONIS[...]

Ceca: ubicada debaixo do castelo e ilexible, debido á que a peza está fragmentada parcialmente por este lado.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 17 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,39 grs.

Posición cuños: 12/9

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

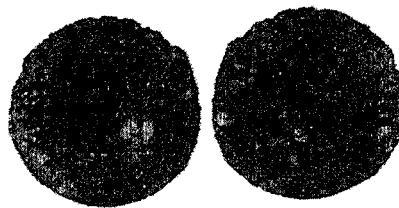
Conservación: Moi mala.

Observacións: Desgastada. Fragmentada pola lenda e chegando até o tipo. Amosa restos de branqueado arxénteo de xeito parcial.

⁵ COSTA MAGRO, F. A.(1986), pág. 20-22.

González Vila, G.

Nº peza/18

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2667

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Diñeiro noven de Enrique II* (1368-1379)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada sobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos).

Lenda anverso: +E ° NRI ° [...]EX ° [...]

Reverso/tipo: Ilexible.

Lenda reverso: [...] ° EXG ° [...] ° [...]

Ceca: Ilexible

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 17 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,76 grs.

Posición cuños: 12/6

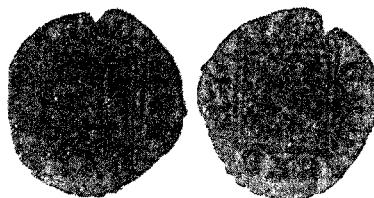
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Equivalencia: hasta o século XVI solían equivaler a 9 diñeiro da guerra de Afonso X.

Conservación: Moi mala.

Observacións: En moi mal estado de conservación. Amosa cor roxizo e verdoso, propios da oxidación do cobre.

Nº peza/19

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2293

Sector: 27-37

U.E.: 502

Tipoloxía: *Diñeiro noven de Enrique II* (1368-1379)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada sobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos).

Lenda anverso: +E ° NRI ° CVS ° REX ° C

Reverso/tipo: León rampante coroado á esquerda dentro de gráfila cadrada sobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos). Amosa roel diante do león (parte inferior esquerda).

Lenda reverso: +R ° EXD ° EIG ° RAC ° I

Ceca: B (Burgos). Marca ubicada debaixo do castelo e sobre a liña grafilar interior.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 17 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,65 grs.

Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

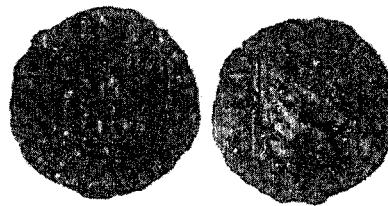
Equivalencia: hasta o século XVI solían equivaler a 9 diñeiro da guerra de Afonso X.

Conservación: Boa.

Observacións: Ningunha.

González Vila, G.

Nº peza/20

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2005

Sigla: RF-05/217/1533

Sector: 22

U.E.: 217

Tipoloxía: *Diñeiro noven de Enrique II* (1368-1379)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada de puntos contínuos.

Lenda anverso: +E * NRI * CVS * REX * C

Reverso/tipo: León rampante coroado á esquerda dentro de gráfila cadrada dobre (interior de línea continua e exterior de puntos contínuos).

Lenda reverso: +R * EXD * EIG * RAC * I

Ceca: CA (Çamora). Marca ubicada debaixo do castelo e dentro de liña grafilar.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 18 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,70 grs.

Posición cuños: 12/9

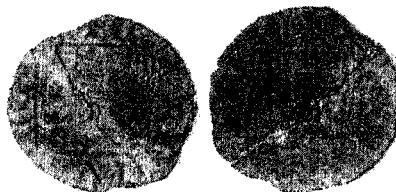
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Equivalencia: hasta o século XVI solían equivaler a 9 diñeiro da guerra de Afonso X.

Conservación: Moi boa.

Observacións: restos de branqueado arxénteo en reverso.

Nº peza/21

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2297

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Diñeiro noven de Enrique II* (1368-1379)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada sobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos).

Lenda anverso: +E[...]EX * C

Reverso/tipo: León rampante coroado á esquerda dentro de gráfila cadrada sobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos). Amosa C diante do león, en parte inferior esquerda.

Lenda reverso: +E[...]RI * CVS * [...]

Ceca: C (Çamora). O habitual para este tipo de numerario sería unha marca de ceca ou símbolo disposta debaixo do castelo e, as veces, acompañada do mesmo símbolo ou outro referente á mesma ceca, disposto diante das patas do león. Neste caso, non se aprecia a parte inferior do castelo, sendo illexible, pero sí se observa una C de Çamora diante do león.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 17 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,47 grs.

Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

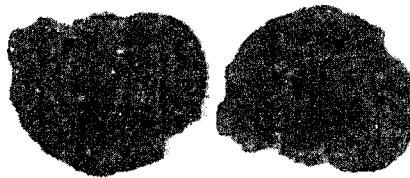
Equivalencia: hasta o século XVI solían equivaler a 9 diñeiro da guerra de Afonso X.

Conservación: Regular.

Observacións: Consérvase ben, tanto os tipos como parte das lendas, pero a peza exhumouse fragmentada á metade.

González Vila, G.

Nº peza/22

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2005

Sigla: RF-05/217/2431

Sector: 217

U.E.: 22

Tipoloxía: *Diñeiro noven de Enrique II* (1368-1379)

Anverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada dobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos).

Lenda anverso: [...]NRI[...]

Reverso/tipo: León rampante coroado á esquerda dentro de gráfila cadrada dobre (interior de línea continua e exterior de puntos continuos).

Lenda reverso: illexible.

Ceca: S?

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 17 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,39 grs.

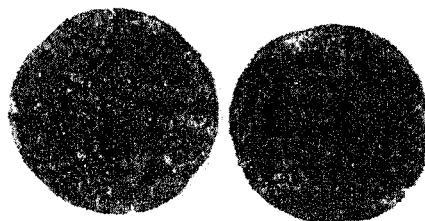
Posición cuños: 12/6

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Fracturada en parte superior. A fractura alcanza a parte superior de ámbolos dous tipos.

Nº peza/23

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2336

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Cornado de Sancho IV* (1284-1295)

Anverso/tipo: Busto coroado de Sancho IV disposto á esquerda.

Lenda anverso: ilexible.

Reverso/tipo: Castelo de tres torres almenadas con vástago central que rompe a lenda.

Lenda reverso: +[...]IO[...]

Ceca: ilexible.

Emisión: 1286-1295.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,65 grs.

Posición cuños: 12/3

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

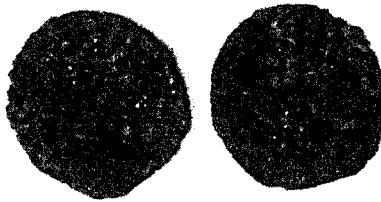
Equivalencia: en 1286, 10 cornados equivalían a 1 maravedí.

Conservación: Regular.

Observacións: Amosa cor verdoso e roxizo propios da oxidación do cobre.

González Vila, G.

Nº peza/24

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/489/2334

Sector: 44-45

U.E.: 489

Tipoloxía: *Óbolo de seis liñas de Afonso X O Sabio* (1252-1284)

Anverso/tipo: Lenda disposta en seis líneas horizontais.

Lenda anverso: (interna) [...]TELLE ET LEGIO[...]

Reverso/tipo: Cuartelado cos símbolos de armas de castela: castelos e leóns (primer e tercer cuartelado amosando castelos e segundo e cuarto cuartelado, amosando leóns rampantes á esquerda).

Lenda reverso: reverso anepígrafo.

Ceca: cruz na parte superior dereita do primeiro castelo. Ceca sen determinar.

Emisión: 1263-1268?

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 17 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 1 mm.

Peso: 0,47grs.

Posición cuños: 12/3

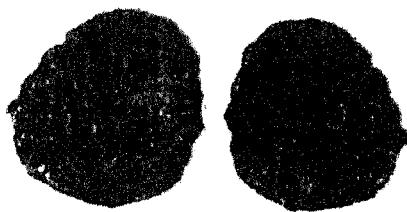
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época. .

Equivalencia: fracción de diñeiro.

Conservación: Mala.

Observacións: anverso moi desgastado e mal conservado. Obsérvase en reverso os signos da evidente fusión entre castela e león, evidenciando o que sería a nova heráldica do reino.

Nº peza/25

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2304

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Óbolo de vellón de Afonso X O Sabio* (1252-1258)

Anverso/tipo: castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada sobre de liñas contínuas.

Lenda anverso: [...]EL[...]

Reverso/tipo: tan só se observa gráfila cadrada sobre de liñas contínuas.

Lenda reverso: ilexible.

Ceca: marca dun crecente na parte superior dereita do castelo (enriba da torre dereita). Sen determinar.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 1 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,9-1 mm.

Peso: 0,22 grs.

Posición cuños: 12/?

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Equivalencia: fracción de diñeiro.

Conservación: Mala.

Observacións: reverso moi desgastado e mal conservado. Fragmentada parcialmente pola lenda.

González Vila, G.

Nº peza/26

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2014

Sector: 27-37

U.E.: 502

Tipoloxía: *Diñeiro noven de Afonso XI* (1312-1350)

Anverso/tipo: castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila cadrada sobre (liña interior simple e exterior de puntos contínuos).

Lenda anverso: + A ^º RE[...]ELLE

Reverso/tipo: León rampante á esquerda dentro de gráfila cadrada sobre (liña interior simple e exterior de puntos contínuos).

Lenda reverso: + [...]GIO ^º NIS ^º B

Ceca: B (Burgos). Marca disposta debaixo do castelo e dentro de liñas grafilares. Asemade, a letra B disposta ao final da lenda do reverso, tamén referencia ao lugar de labrado.

Emisión: 1334-1350?

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 18 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,73 grs.

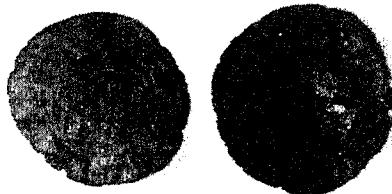
Posición cuños: 12/3

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Boa.

Observacións: Ningunha.

Nº peza/27

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2013

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Diñeiro de Fernando IV* (1295-1312)

Anverso/tipo: castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: [...]CASTELLE[...]

Reverso/tipo: León pasante á esquerda dentro de gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: + E[...]EGIO[...]

Ceca: B (Burgos). Marca disposta debaixo do castelo e dentro de liña grafiar.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,63 grs.

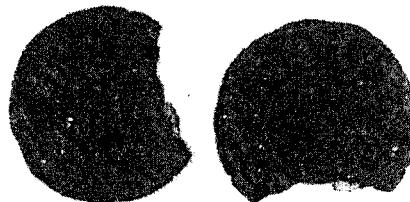
Posición cuños: 12/3

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Mala.

Observacións: lixeiramente repintada.

Nº peza/28

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/4041

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Diñeiro de Fernando IV* (1295-1312)

Anverso/tipo: castelo de tres torres almenadas dentro de gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +[...]

Reverso/tipo: León pasante á esquerda dentro de gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: ilexible.

Ceca: ilexible.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,56 grs.

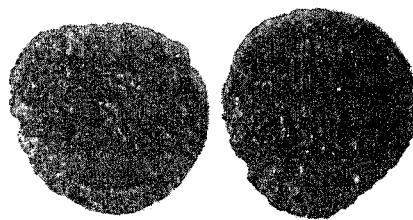
Posición cuños: 12/3

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Mala.

Observacións: Parcialmente fragmentada, alcanzado gráfila circular interna de ámbalas dúas caras.

Nº peza/29

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2299

Sector: 36-46

U.E.: 502

Tipoloxía: *Cornado de Xoán I de Castela* (1379-1390)

Anverso/tipo: busto de Xoán I coroad o á esquerda.

Lenda anverso: [...]ANIS[...]

Reverso/tipo: castelo de tres torres almenadas.

Lenda reverso: [...]T[...]ELE[...]

Ceca: B V respectivamente aos lados da torre principal e B baixo o castelo (Burgos).

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,54 grs.

Posición cuños: 12/9

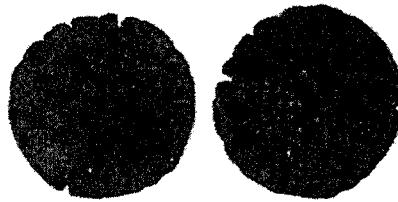
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: Fragmentada polo canto.

González Vila, G.

Nº peza/30

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2003

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Cornado de Xoán I de Castela* (1379-1390)

Anverso/tipo: busto de Xoán I coroado e á esquerda

Lenda anverso: IOH[...]

Reverso/tipo: castelo de tres torres almenadas.

Lenda reverso: + CASTELLE« ELEGIONI«

Ceca: B V respectivamente aos lados da torre principal e B baixo o castelo (Burgos).

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,72 grs.

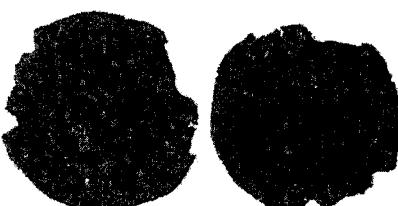
Posición cuños: 12/3

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Boa.

Observacións: Reverso moi ben conservado.

Nº peza/31

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2007

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Cornado de Xoán I de Castela* (1379-1390)

Anverso/tipo: busto de Xoán I coroad o á esquerda

Lenda anverso: [...]OHANIS[...]

Reverso/tipo: castelo de tres torres almenadas con vástago central rematado en cruz e dando inicio á lenda. As torres laterais amosan floróns no lugar dos vanos superiores.

Lenda reverso: +REX:CASTE*LLE:

Ceca: un florón a cada lado do vástago central e S baixo o castelo (Sevilla).

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,60 grs.

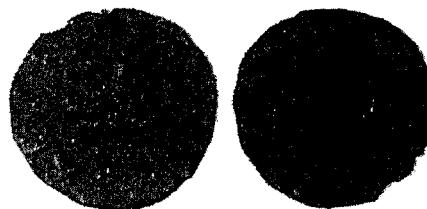
Posición cuños: 12/9

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Moi boa.

Observacións: A excepción de que se amosa puntualmente fragmentada no canto, a peza consérvase excepcionalmente.

Nº peza/32

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2303

Sector: 36-46

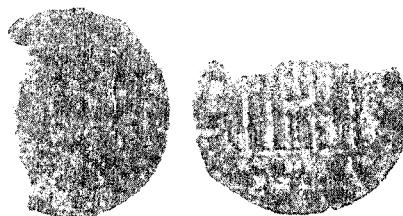
U.E.: 502

Tipoloxía: *Cornado de Xoán I de Castela* (1379-1390)

González Vila, G.

Anverso/tipo: busto de Xoán I coroado e á esquerda
Lenda anverso: I[...]JANES
Reverso/tipo: castelo de tres torres almenadas con vástago central rematado en cruz e dando inicio á lenda..
Lenda reverso: + REX[...]LLE
Ceca: (Segovia) S E respectivamente, aos lados da torre principal.
Metal: vellón (Ag+Cu).
Módulo: 19 mm. (diámetro máximo).
Espesor: 0,1 mm.
Peso: 0,61 grs.
Posición cuños: 12/9
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.
Conservación: Regular.
Observacións: ningunha.

Nº peza/33

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2005

Sigla: RF-05/21763

Sector: 22

U.E.: 217

Tipoloxía: *Cornado de Xoán I de Castela* (1379-1390)

Anverso/tipo: busto fragmentado de Xoán I coroado e á esquerda

Lenda anverso: IOH[...]

Reverso/tipo: castelo de tres torres almenadas (non se observa nada máis por fractura da peza).

Lenda reverso: [...]X:C*ASTE*[...]L[...]

Ceca: (Sevilla) S baixo castelo.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 18 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,42 grs.

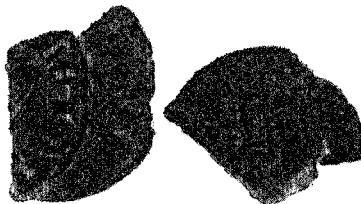
Posición cuños: 12/3

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Regular.

Observacións: fragmentada cásque á metade, non obstante o que resta da peza consérvase en moi bo estado de conservación, conservándose restos puntuais de blanqueado arxénteo (Ag).

Nº peza/34

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2005

Sigla: RF-05/217/1767

Sector: 22

U.E.: 217

Tipoloxía: *Cornado de Xoán I de Castela* (1379-1390)

Anverso/tipo: parte superior da coroa de Xoán I.

Lenda anverso: IO[...]

Reverso/tipo: castelo de tres torres almenadas.

Lenda reverso: CAS[...]

Ceca: ilexible.

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 18 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 0,47 grs.

Posición cuños: 12/9

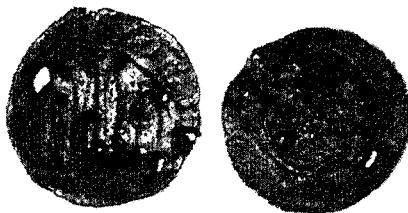
Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Mala.

Observacións: fragmentada parcialmente e dobrada cara ó anverso. Non sí, a parte conservada amósase en bo estado.

González Vila, G.

Nº peza/35

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2000

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Ceití de Afonso V o Africano-Portugal* (2ª dinastía, 1438-1481)

Anverso/tipo: castelo de tres torres almenadas franqueado por muralla. Todo elo separado de lenda por gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda anverso: +DOMI [...]A[...]

Reverso/tipo: escudo de armas portugués (de chefe plano) sobre cruz de Aviz ou recruzetada⁶: cinco quinas en cruz e catro castelos cantonados. Todo elo separado de lenda por gráfila circular de puntos contínuos.

Lenda reverso: +[...] : POR[...] :

Ceca: ilexible.

Emisión: probablemente pertenza as primeiras emisións de ceitís, entre 1448 e 1457.

Metal: cobre (Cu).

Módulo: 21 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,2 mm.

Peso: 2,71 grs.

Posición cuños: 12/9

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

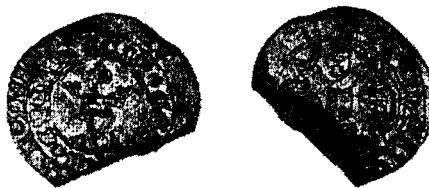
Equivalencia/valor nominal: 1/6 de real branco

Conservación: Regular.

Observacións: lixeiramente repintada. Amosa dezasete punzonadas realizadas cun obxecto de punta sobre a face do anverso (devaluación da peza). Obsérvanse marcas en negativo no reverso. Cinco delas atravesan o reverso.

⁶ (GOMES, A., 2001), páx. 116.

Nº peza/36

Xacemento: Fortaleza da Rocha Forte, Parroquia de Conxo (Santiago de Compostela)

Campaña: 2004

Sigla: RF-04/502/2000

Sector: 25-35/26-36

U.E.: 502

Tipoloxía: *Real branco de Xoán I de Portugal* (2ª dinastía, 1385-1433)

Anverso/tipo: I coroada con sinal de punto⁷ sobre coroa en parte superior dereita e marca de ceca en parte inferior esquerda do I.

Lenda anverso: [...]IV[...]RVN * QUI * [...]

ECIT * CELLUM * ETE[...] *

Reverso/tipo: quinas en cruz dentro de gráfila lobular dobre e composta. Dez flores: unha flor a cada lado das quinas e marcando puntos de inflexión do composto lobulado.

Lenda reverso: +IHNS : DEI : GR[...]

Ceca: Lisboa: letra L á esquerda do I, en parte inferior.

Emisión: Lisboa 1415-1433

Metal: vellón (Ag+Cu).

Módulo: 28 mm. (diámetro máximo).

Espesor: 0,1 mm.

Peso: 3,05 grs.

Posición cuños: 12/12

Técnica acuñación: a martelo, como é propio na época.

Conservación: Moi boa.

Observacións: restos de branqueado arxénteo. Amósase lixeiramente dobrada cara ó reverso na parte inferior.

⁷ LÓPEZ FERREIRO, A. (1898-1909).

III. CONCLUSIÓNS FINAIS

Unha vez realizado o estudo individualizado das pezas, a primeira conclusión importante dende o punto de vista da historia do castelo é que nos confirma as datas de ocupación que por textos documentais tiñamos para a fortaleza. A peza mas antiga é un óbolo de seis liñas de Afonso X, 1252-1284, e a máis moderna un ceití de Afonso V, o Africano, de 1438-1481.

Os textos documentais ofrécenos unha primeira data en 1255, segundo as Constitucións Capitulares⁸ dadas por D. Juan Arias, onde se nos da conta de que xa nestas datas, estaban construidas na Rocha as dependencias da residencia de dito arcebispo; e o pleito Tabera-Fonseca⁹ que nos da fé da época na que foi derruido, durante a segunda revolta irmandiña en 1467-69. O abano cronolóxico dos numismas corroboran claramente as datas coñecidas.

Destacaremos por outra banda, e xa dende un punto de vista arqueolóxico, que o 95% do material numismático atopado na fortaleza apareceu concretamente na liza, o espacio comprendido entre a muralla e a cerca exterior defensiva ou barbacana.

Un 75 % dos numismas aparecen na zona surleste desta liza (sectores 25-35/ 26-36, 27-37 e 36-46) na U.E (unidade estratigráfica): 502, que acada unha potencia máxima de 1,80 m., mesturados con toda clase e variedade de material arqueolóxico: cerámica común de cocciña e de importación¹⁰, material metálico (bronce e ferro), tellas, ósos, malacofauna, etc.. Nesta zona, foron atopados un total de 26 numismas que comprenden un amplio abano cronolóxico, dende o reinado de Afonso X o Sabio até Xoán II de Castela comprendendo de 1252 até 1454, coa novidade de que é neste espacio, onde asemade se atopan dúas moedas do reino portugués¹¹, única excepción fóra do ámbito castelá-leonés que prima para este conxunto.

Un 20 % atopouse na zona suroeste, no sector 22, que tamén corresponde a liza, na U.E.: 217 que contén as mesmas características que a U.E.:502 anteriormente mencionada. O abano cronolóxico destes numismas levaríanos a falar de datas comprendidas entre 1368-1390, tendo que reseñar que aquí é onde apareceu unha peza singular, un cornado de Enrique II, de grande interese numismático¹². Fora da liza, na parte externa da muralla oeste apareceu unha branca de vellón de Enrique III, cun burato de devaluación, que nun primeiro momento se clasificou como da 1ª mitade do século XV¹³.

⁸ RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, A. (1984).

⁹ MARTÍNEZ CASAL, XOSÉ R. (2006).

¹⁰ tendo en conta os reinados portugueses as nosas datas prolongaríanse un pouco máis, até 1457, atendendo á emisión do ceití de Afonso V.

¹¹ ROMA VALDÉS, A. (2000).

¹² CASAL et alii, (2003) páx. 200. (Despois de limpala comprobouse que pertenecía a Enrique III).

¹³ SUÁREZ OTERO, J. (2005).

O resto dos numismas atopáronse na zona intramuros. Un deles dentro dunha dependencia habitacional, no sector 44-45 na U.E.: 489, no que apareceu mesturado con grande cantidade de material de construción (tellas e cravos). Trátase dun óbolo de seis liñas de Afonso X o Sabio (1252-1284). As outras tres moedas foron exhumadas no sector 35, no que chamamos estructura subterránea, xusto sobre as escaleiras de descenso á estructura abovedada e a fonte. A unidade estratigráfica é a 457, un nivel de destrucción de tellados formado íntegramente, ao igual que no caso anterior, por material cerámico de construcción. Son tres brancas de vellón, de Enrique III e de Xoán II, cunha cronoloxía que vai de 1390 a 1454. Son estes catro numismas os que, por especial ubicuidade con respecto aos anteriores chaman a nosa atención. Estamos fronte a dous espacios habitacionais interiores cásique contiguos, o primeiro, se facemos caso á cronoloxía do óbolo, constata un recinto máis antigo que o segundo, onde as brancas de vellón danno unha cronoloxía moi más serodia, máis dun século. Como hipótese de traballo, xa apuntada por outros testimonios arqueolóxicos, demóstranos que as estructuras que componen o sector 35, (escaleiras e estructura abovedada) foron reformadas a consecuencia dos momentos de tensión e perigo que se viven na Compostela do século XV e que culminarán coa destrucción da Fortaleza .

A modo de síntese, o muestrario numismático comprende oito tipoloxías, abarcando dez reinados diferentes, dous deles do reino portugués.

Exemplares correspondentes a reinados castelá-leoneses:

- Óbolo de vellón e óbolo de seis liñas de Afonso X (1252-1284)
- Cornado de vellón de Sancho IV (1284-1295)
- Dous diñeiro de vellón de Fernando IV (1295-1312)
- Noven de vellón de Afonso XI (1312-1350)
- Cruzado de vellón Enrique II (1368-1379)
- Cinco diñeiro novenes de Enrique II
- Cornado de Enrique II
- Seis cornados de vellón de Xoán I (1379-1386)
- Catorce brancas de vellón de Enrique III (1390-1406)
- Branca de Xoán II (1406-1454)

Dentro das extranxeiras, os ceíties, son as moedas foráneas máis atopadas en Galicia¹⁴, chegándose a documentar moitas delas en Santiago. A atopada na Rocha, un ceiti de Alfonso V, o confirma, e evidencia as relacións comerciais e políticas que Portugal mostrou con Galicia. O Real Branco de Xoán I, non é tan

¹⁴ (ROMA VALDÉS,A., GONZÁLEZ VILA, G.:2006).

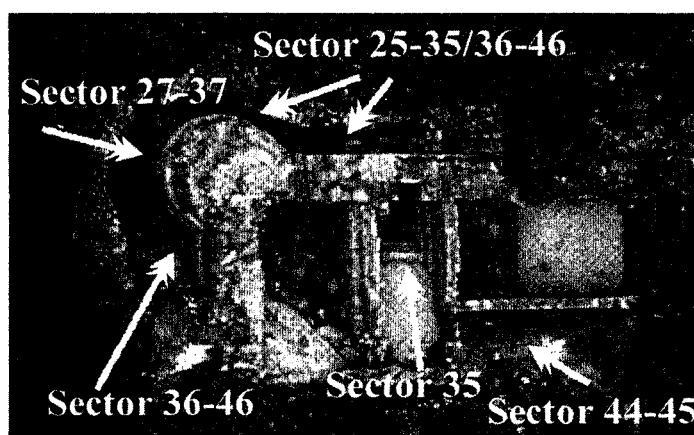
abondoso, alomenos como achádego arqueolóxico no ámbito galego, pero confirma o anteriormente dito.

En canto aos tipos e marcas de acuñacións, talleres e cidades emisoras, este conxunto numismático proporciona, por un lado, a presencia de moedas de uso e batemento proliferado, como por exemplo as brancas de Enrique III, así como a aparición de moedas de emisións máis específicas, como o cruzado ou o cornado de Enrique II, que como ben se documenta noutro artigo¹⁵ deste mesmo volume, responden a emisións determinadas e puntuais. Destacamos tamén a presencia dunha grande variabilidade de cecas, facéndose evidentes aquelas que cáseque ao longo de toda a Idade Media estiveron activas, como as de *Cuenca (símbolo do cunco)*, *Sevilla (S)*, *Segovia (S E)*, *Toledo (T)* ou *Burgos (B)*, como as cecas que non foron tan activas ou das que alomenos non se ten tanta constancia arqueolóxica delas, como Coruña ou Santiago (**símbolo da vieira**). Como ceca extranjeira, referenciaremos Lisboa, con marca de ceca **L** perfectamente conservada no real branco de Xoán I de Portugal

A expensas do ceití, elaborado íntegramente en cobre, do total de 36 pezas, 35 están realizadas en vellón, alma de cobre e branqueamento de prata, un sistema bimetálico característico de toda Idade Media propio das moedas de uso corrente.

Como pezas mais interesantes, e que en parte corroboran o que xa se coñecía para esta época, destacamos o cornado ou o cruzado de Enrique II, polo que xa se dixo máis arriba, a branca de vellón recortada de Enrique III, porque é a primeira moeda deste tipo con constancia arqueolóxica, o que a fai a peza más exclusiva, o ceití, polas marcas de devaluación e falsificación que mostra, o óbolo de seis liñas de Afonso X por ser a peza máis antiga atopada ou os cornados de Xoán II porque responden a tipoloxías diversas.

Dar a coñecer este tipo de materiais e situalos dentro dun espacio, tempo e lugar histórico-arqueolóxico delimitado, resulta imprescindible para contribuir ao coñecemento desta época histórica.

IMAXE 1. Gráfico indicativo dos achádegos segundo os sectores.

BIBLIOGRAFÍA

- ÁLVARES BURGOS, F.(1998): «Catálogo de la moneda medieval castellano-leonesa. Siglos XI al XV»; *Catálogo General de las monedas españolas*, Vol. III. Madrid.
- BRAÑA PASTOR, J. L.; Roma Valdés, A. (1999);» La moneda de seis líneas de Alfonso X de Castilla y León», *Numisma* 243,páx.25-50.
- BRAÑA PASTOR, J. L.; Roma Valdés, A. (2001);» Notas sobre una moneda de Alfonso X de Castilla y León», *Gaceta Numismática*, 142, páx.63-66.
- CASAL et alii,: (2004), «La Fortaleza de A Rocha Forte. Campañas de intervención 2002-2003», *Gallaecia*,nº 23, páx.195-204.
- CASAL et alii,: (2005), «La Fortaleza de A Rocha Forte. Campaña de intervención 2004», *Gallaecia*, nº24, páx.193-219.
- COSTA MAGRO, Francisco A. (1986): «Celtis».Instituto de Sintra.
- FUENTES GANZO, E. (2001): «Dinero y moneda en un concejo medieval:en el umbral del euro (1202-2002). Centenario Cortes de Benavente, Centro de Estudios Benaventanos «Ledo del Pozo»; Benavente.
- Fundación León de España (2002): «Sistemas Monetarios Peninsulares. La acuñación de moneda cristiana tras la invasión de los musulmanes hasta el siglo XV». *León España*, Madrid.
- GOMES, A. (2001): «Moedas Portuguesas e do território portugués antes da fundação da nacionalidade»; *Edição da Associação numismática de Portugal*; 3ª edição.
- RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, A. (1984); «Las fortalezas de la Mitra Compostelana y los irmandiños. Pleito Tabera-Fonseca.» Fundación Pedro Barrié de la Maza, 2 vol.
- LÓPEZ FERREIRO, A. (1898-1909); «Historia de la Santa A.M. Iglesia de Santiago de Compostela», t. V, páx. 84-86.
- MARTÍNEZ CASAL, J. R. (2006): «A cerámica medieval da Fortaleza de A Rocha Forte. Contribución ao seu estudo». *Gallaecia*, nº 25.
- OROL PERNAS, A. (1973-1974): «Ordenación cronológica de las acuñaciones coruñesas de Alfonso XI», *Numisma*,120-131.
- OROL PERNAS, A. (1977-1978): «Las monedas medievales castellano-leonesas», *Numisma* 147-149, 150-155.
- OROL PERNAS, A. (1992): «Acuñaciones compostelanas de Enrique II», *Numisma* 231, 33-42.
- PITA FERNÁNDEZ, Ricardo L.(1999): «A moeda en Galicia e Galicia na Moeda». *Numismática Galega*. Santiago de Compostela.
- ROMA VALDÉS, A. (2000): «As moedas cuñadas en tempos de Henrique II (1368-1379) atribuídas a Santiago de Compostela», *Gaceta Numismática* 138.
- ROMA VALDÉS, A., GONZÁLEZ VILA, G. (2006); «Monedas de Enrique II fabricadas entre 1369-1373. Una posible emisión compostelana». *Gallaecia*, nº26.
- ROMA VALDÉS, A. (2003); «La organización de las emisiones monetarias castellanas entre los siglos XI y XIII». Traballo de investigación tutelado (T.I.T), dirixido pola profesora Dna. Raquel Casal García.
- SUÁREZ OTERO, J. (2005); «Apuntes sobre peregrinación jacobea y circulación monetaria en la Galicia medieval». *Numisma*, nº 248, año LIV, páx. 23-48.